

Vladislava Vojnović

EPIZODISTI I JUNACI

■ Laguna ■

Copyright © 2020, Vladislava Vojnović
Copyright © 2020 ovog izdanja, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

„Ono što nazivamo slučajem samo je nepoznat
uzrok poznate posledice.“

Volter

Sadržaj

<i>Script doctor</i>	9
Hiljadugodišnji kredit	38
Mali	54
Ponedjeljak.	67
Dok palme šumore	83
Kao žena ženi	92
Sloboda ili smrt	107
Prijatno iznenađenje	141
Znak	192
Tužna je nedelja	228
Ja, urota	272

SCRIPT DOCTOR

Gale je izašao iz kabineta i navrat-nanos zaključao bravu okrenuvši ključ samo jednom, što možda i nije bilo tako loše: pre trideset i kusur godina, još kao studentu medicine, neki Boba, već tada zaluđen forenzičarskim znanjima, objasnio mu je da se lakše obijaju vrata kad ključ okreneš dvaput nego samo jednom. Biva to i inače u životu da je manje više, ali sad nije bila reč o tome. Ni u vezi sa Bobom, ni u vezi sa onim što se Galetu tog trenutka događalo. Više je bilo više: Boba je učio više, pa je odmah posle završetka studija otišao u Ameriku i sad je imao više para, uspeha i zabave jer je bio zaposlen, ni manje ni više, nego u timu forenzičara vašingtonske policije. A manje je bilo manje: Gale je, pored ostalih manjkova u životu, tog trenutka imao manje vremena nego što mu je trebalo.

Dok je trčao ka liftu rezervisanom za osoblje, video je da su dvojica njegovih kolega već u njemu, a tamo su bile i glavna sestra sa susednog odeljenja i tetkica sa kofom i džogerom. Neko od njih lako je mogao da pritisne ono dugme sa dve strelice koje pokazuju jedna jedan, a druga drugi

smer, pa da zadrži vrata. Ali, očigledno, to niko nije uradio. Verovatno zato što ga nisu videli. Ili možda baš zato što ga jesu videli. Obe su mogućnosti bile jednako neprijatne, i biti nevidljiv, i biti vidljiv a nepoželjan. U svakom slučaju, Galetu se lift zatvorio, što se ono kaže, ispred nosa. *Trči, Lola, trči!* Toma Tikvera, *Vrata sudbine* Pitera Hauita i... ma mora da ima još nešto, neki film klasičnog Holivuda... – preslišavao se Gale onim svojim delom uvek nezauzete, landarajuće pameti koja ga je spasavala od neprijatnijih misli i analiza.

– Znaš, Gabi, naš Gospod nikad ne zatvori jedna vrata a da ne otvori neka druga, tako nan je uvik govorila sestra Agneza, Bog ju blagoslovio, a imala je i pravo – govorila je Galetu, kog su u kućnoj varijanti zvali Gabi, njegova pokojna majka.

Bila je velika sreća da sestra Agneza, Bog je blagoslovio ko god bila, nije i sama citirala nekog od koga je to čula, jer bi Gale, koji je oduvek lako pamtio, zapamtio i to ime samo da ga je njegova mati ikad izgovorila. Iako je Galetov kum psihijatar bio odlučno na stanovištu da mozak služi za zaboravljanje, Gale je iz ličnog iskustva znao vrlo malo o tim blagodeticama. Pamtio je kao – kao ko? Ko dobro pamti? Kaže se: pamti kao konj. Ili kao slon. Da li konji i slonovi stvarno dobro pamte? Aj, dobro, recimo da je i tako, pamtio je Gale kao konj. I kao slon. Ali je pamtio sve i svašta, i to možda i više i pouzdanije nego ono što mu je bilo važno ili potrebno.

Drugi lift bio je na drugom kraju odeljenja – neisplativo daleko u smislu uštede vremena da bi potrčao do njega. Ali, Bog je, kako su govorile spomenuta sestra Agneza i mati, upravo koristio promaju da otvori druga vrata, tj. vrata požarnog stepeništa na kojima se brava još proletoš pokvarila, pa se nisu ni mogla ljudski zatvoriti. Bila brava pokvarena

ili ne, kad Bog otvara vrata, kakav treba smrtnik da bude pa da ne poslušā poziv? I Gale, koji je bio običan smrtnik, požurio je, dakle, niz stepenice preskačući po dva stepenika odjednom kao da mu život zavisi od toga kud je krenuo. A nije mu zavisio život. Skoro da mu ništa nije zavisilo, osim slike o samom sebi. Pa, čak ni ta slika, kad se zrelo razmisli, nije nešto naročito zavisila od toga hoće li zakasniti ili neće. A, eto, on je ipak jurio, kao deca kad se užive u neku igru pridajući onome što čine neverovatan značaj. Ili deca, sveže prispela iz sveta o kojem ništa ne znamo, znaju nešto, a odrastajući to zaborave? Malo o tome smrtnici znaju, a smrtnik Gale, trebalo je, naime, da tačno u pet po podne izađe na parking ispred klinike i da tu Mileti iz kotlarnice dā koverat sa deset evra. Tačnije, trebalo je da mu dā samo deset evra, a koverat je Gale dodao sam, da bude zvaničnije i ozbiljnije. Bio je to već sedmi koverat iste sadržine, tj. počeli su s tim u maju, a sad je bio novembar.

Bilo je dva minuta do pet, a kako je kasnio u polasku jer su ga neki studenti nepredviđeno zadržali, sva je prilika bila da će Mileta morati koji minut da pričekā. Gale je bio na požarnim stepenicama u visini drugog sprata kad je čuo komešanje, lupanje i šmrcanje koje je dopiralo odozdo. Pogledao je preko gelendera, pa je i pre nego što je stigao do odmorišta video usplahirenu devojčicu bujne smeđe kose.

– Molim vas, pomozite! – zavapila je mala. Nije imala više od petnaest godina. Ili je bila iz Srednje medicinske čiji su đaci tu radili praksu, ili je van za to određenog vremena išla u posetu nekom ko je ležao na bolničkom odeljenju, pa je odabrala način da se neprimećeno provuče.

– Strašno žurim, dušo. Obrati se dežurnoj sestri sprat više! – pokušao je Gale da gleda svoja posla, kako je većinom i najbolje raditi u životu.

– Ali on će uginuti od straha ukoliko mu se odmah ne pomogne! – glasić nije trpeo pogovora, otkrivajući što razmaženost, što saosećajnost. Čudna kombinacija, pomislio je Gale i pogledao u pravcu u kojem je upirao šareno nalakirani noktić na gracilnom kažiprstu. Tamo je ugledao vrapca koji se zaglavio na okrnjenom betonskom prozoru.

Jebiga, Mileta! – pomislio je u sebi, a naglas rekao: – Samo bez panike, oslobodićemo ga. Ali moraćeš ti. Ja ću ti držati lopovske lotre, a ti se popni i oslobodi ga.

– Ne smem! Nikad nisam uhvatila pticu rukom! – zavalila je devojčica.

– Ali ti mene ne možeš držati, a ja ga sa zemlje ne mogu dohvatiti. A ako budem išao po merdevine, to će potrajati. Sama si rekla, uginuće od straha!

– Ma, neće, žilave su ptice – rekla je buduća uspešna manipulatorka svega, a naročito muškog sveta.

C, c, c, kakva opasna mala! Al', ajd', barem to radi iz etičkih razloga, u korist slabih – mislio je Gale dok je donosio stolicu iz prizemlja. I tako se popeo, pustio vrapca na slobodu, pozdravio devojčicu koja mu je pristojno zahvalila trepćući manipulantskim trepavicama i otperjala svojim poslom ka plastičnoj hirurgiji, tako mu se učinilo. Dok je vraćao stolicu u prizemlje, Gale je za trenutak s užasom pomislio da je devojčica možda na putu ka nekakvim implantima, da ima vezu, da ide doktoru na dežurstvu da se dogovara. A koliko je to strašno i koliko nezdravo, nikad im se posle zbog stranog tela u biohemijskim analizama neće videti stvarni imuno-odziv, na stranu šta to znači za ličnost, ko li je pušta, kome li udovoljava... Prestani! – uzviknuo je u sebi i konačno, mada i dalje u dubini duše nespokojan, nastavio je kud je krenuo. Štreberski, napamet naučeno, znao je da ne vredi brinuti tuđe brige i da se ne može svakom

pomoći. S razumevanjem, međutim, nije to nikad u potpunosti prihvatio. Da je pošao za devojčicom, shvatio bi da razloga za brigu nema, ali kad bismo svi polazili za svima za koje posumnjamo da greše, kuda bi nas to odvelo. Mileti na parking svakako ne. No, ovako ili onako, u pet i petnaest Milete nije bilo ni od korova.

– Ne mogu da verujem da me nije sačekao! – izgovorio je Gale naglas, a onda posegao za mobilnim telefonom koji mu je upao u postavu kaputa kroz rašiven džep. Kad ga je konačno dohvatio, kao da je glumac u komediji punoj gegova, video je propušten poziv. Začudio se da nije čuo zvonjavu. Da li stari? Da li postaje nagluv? *Desetka* Blejka Edvardsa, kriza srednjih godina? Šta, zar još uvek, zar nije prerastao taj uzrast, imao je okruglo pedeset godina. Pedeset! Neverovatno, da.

– Halo, Mileta? Evo me, stigao sam, malo kasnim, gde si?

– Profesore, izvinjavam se, mrtav sam bolestan, nisam danas ni ostao na poslu do kraja, otiš'o sam još oko podne, nisam vam se javio...

– Pa šta ćemo onda? Jesi stvarno bolestan ili da ti dam pare sutra?

– Ma, stvarno sam bolestan, a i sutra je subota...

– Nema veze što je subota, doneću ti pare kući.

– Nemoj, profesore, da mi donosite, je l' ja kad sam bolestan, najbolje se izlečim ovde kod tašte...

– A ti zapalio na pecanje u Slankamen!?! – dosetio se Gale.

– Ne čujem vas dobro, ovaj telefon ne valja, a i sav sam zaptiven od prehlade... Nego da vam kažem, idite vi sami i dajte pare njegovoj ženi. Idite sad odmah, to vam je najbolje. Ajde, vidimo se u ponedeljak, svako dobro! – i prekinuo je Mileta vezu.

I šta je drugo mogao, Gale je seo u svoj saab 9000 sa 224 konjske snage iz 1991. A tekuća godina bila je 2015.

Zaputio se ka delu grada koji mu nije bio sasvim nepoznat, mada je retko kad tamo zalazio. Kad je bio dete koje švrlja svuda, bila je to radnička četvrt u koju nije išao jer je njegova škola bila u centru, a bili su i drugari s kojima se družio; kad je bio momak, jednom je posle bioskopa otpratio tamo zanimljivu devojkicu, ali mu je ona pred niskom kućom zaraslom u francuski impresionističku a domaće seljačku roze ružu-puzavicu rekla da ima dečka u vojsci i da će se udati čim ovaj oduži dug domovini. Nije se sećao da je ikad više otišao tamo sve doskora, kad mu je bio zatrebao inventivniji i poverljiviji auto-mehaničar nego što je to bio njegov Paja koji mu je godinama održavao saaba.

Napolju je počela da pada kiša, pa je uključio brisače i pojačao duvanje na stakla da se ne magle. Nozdrvama, koje su se začudile što iz ventilacionih rešetkica ne dopire diskretni miris buđi kao obično kad je hladno i vlažno, objasnio je da to uopšte nije taj auto koji je smrdeo; mada, opet, i jeste taj auto koji je Gale voleo pomalo preteranom ljubavlju još od 2001. kad ga je kupio kao polovan auto, za ipak paprenu cenu. Njegova kćerka koja je tad bila malo dete, naviklo da se vozi u malom, starom autu, zabrinula se kako će porodica dalje živeti kad sav novac budu dali za saab. Pitala je:

– Hoćemo li sad imati za hleb i sir? – koje je u toj fazi odrastanja najviše volela da jede.

Gordana, Galetova žena, smejala se danima zbog dečjeg pitanja. Te 2001. izgledalo je da će stvari u zemlji krenuti nabolje i da mogu sebi da priušte novi, stari automobil.

Stvari nisu krenule nabolje. Štaviše, generalno gledano, krenule su na mnogo gore. I u zemlji, i u Galetovom ličnom životu.

Kćerka mu je sad bila u završnom razredu srednje škole, pred upisom na fakultet, koji nije mogla da odabere jer

fakultetske diplome više nisu bile nikakvo obećanje čak ni minimalne egzistencijalne sigurnosti. Da stvari budu gore, kćerka se dvoumila između studija glume i policijske akademije. Kakva nezrelost, kakva nezrelost, uzdisao je Gale noćima i tonuo u plitak, oznojen san iz kojeg se budio još umorniji.

A Gordana se više nije smejala. Ili se barem više nije smejala s njim. Mada nije bila ni nešto posebno tužna. Gordana mu, zapravo, više nije bila žena. Mada se nisu ni razveli, ni odvojili. Samo su spavali u različitim sobama, jeli u različita vremena i išli na odvojene godišnje odmore. Odvojena postelja i sto. Suprotno od Trifoovog filma *Zajednička postelja i sto*, što je drugo ime za brak, ako se doda i stanovanje. Nije da se Gordana i Gale ne bi sasvim odvojili i stanovali na različitim adresama da je iko od njih imao kud da ode. Ali ni jedno ni drugo nisu imali kud. Mogli su, doduše, da prodaju stan i kupe dva manja i na lošijim mestima u gradu, ali nije im se sviđala ideja takvog očiglednog pada standarda, naročito zbog kćerke. Ili su sopstveni izbor pravdali kćerkinim interesom, za šta dečji interesi obično i služe pri formalnom održavanju suštinski propalih roditeljskih brakova. A razveli se nisu jer niko nije imao neki naročit razlog za pravnu slobodu koja se razvodom dobija. O tome su se čak i dogovorili – ako neko od njih bude imao vezu koju želi da pretvori u novi brak, tad će se razvoditi i izvoditi sve ostale potrebne akcije i akrobacije.

A Gale, u ono vreme pre saaba, jedan od najperspektivnijih i najtraženijih neurohirurga, više to nije bio. Naime, jedne nedelje po podne pre četrnaest godina Gordana i Gale oprostili su se s Gordaninim roditeljima kod kojih su proveli vikend u malom gradu stotinak kilometara od prestonice. S detetom su seli u svoj mali stari automobil i krenuli kući. Ali auto je na pola puta stao. Gale je otvorio haubu da vidi

o čemu je reč. Znao je dosta o automobilima, a i bio je prilično spretan. „Ko ni' za sve, taj ni' za niš'! Tako je uvijek govoriya susjed Jozo, a i ima je pravo“, ponavljala je Galetu majka bezbroj puta u detinjstvu. I, nagnuvši se nad motor, imao je spretni Gale, koji je bio za sve, šta i da vidi – pukao je kaiš. Ništa zato, Gordana skidaj hulahopke, sad ćemo to da sredimo, jer svako ko nema dve leve ruke zna da ženske hulahop-čarape mogu privremeno da zamene nastradali kaiš na autu.

I tako, budući da je za sve, ali ne u sumrak, Gale je skoro ostao bez desnog palca. Krvi je bilo na sve strane, ali je auto proradio na hulahopke. Kćerka je plakala. Gordana je vozila kao reli-vozač. Operisao ga je kolega Mihajlo, koji je bio dežuran. Baš taj Mihajlo koji je bio Galetov glavni rival na klinici i konkurencija na fakultetu na kojem su obojica bili asistenti. Iako nisi bili nikakav rod, imali su isto dosadno prezime, obično i često. Samo što je Mihajlo bio Mihajlo, a Gale je bio Gavriilo. Njihova anđeoska imena nisu bila nešto o čemu bi iko razmišljao, ali je Gale znao ko je ko i ko je kakav. Pred operaciju, Gale je, pre nego što je utonuo u tamu anestezije, pomislio kako Mihajlu nije lako: ako ga dobro operiše, Gale će mu i dalje biti konkurencija; ako to ne uradi kako treba, ukloniće ga kao konkurenta, ali će pokvariti i svoju reputaciju. Mihajlo se, namerno ili slučajno, opredelio za ovo drugo.

Gale se dugo i sporo oporavljao i više nikad nije ušao u hiruršku salu. Umesto toga, odabrao je najudaljeniju oblast koje se mogao dosetiti. Doktorirao je i prekvalifikovao se, ostavši na Fakultetu, ali na drugoj katedri, kao predavač teorijskog predmeta – medicinske etike. Ne, nije to sve išlo tako jednostavno i glatko. Bio je prvo zapao u depresiju i valjuškao se u njoj kao prase u blatu. Tvrdio je da se čupa

kako zna i ume, a zapravo se bio propio i prošvalerisao, koristeći depresivne misli kao opravdanje: sve je bolje od samoubistva (zar ne?), a i sve je dozvoljeno kao odagnavanje samoubilačkih planova (zar ne?). Naravno da – da, ali onda nema izlaska iz začaranog kruga. Ali, onda, jednog dana, činilo se bez posebnog razloga, prestao je da pije. I da spava sa tuđim ili ničijim ženama. Zapravo, jednog jutra kad je bog zna odakle stigao kući, primetio je da njegova kći, koja se spremala za školu, ima grudi. I da ima držanje. I da ima stav – uopšte mu se nije obraćala. Razmislio je kad su poslednji put razgovarali ili nešto zajedno radili, i shvatio je da je to bilo kad ju je učio da pušta zmaja. One kičerske kineske najlon-kesaste mašnice na zmajevom repu, malko blatnjave od mnogih pokušaja i padova, lepršale su u dalekoj i mutnoj prošlosti. Bilo je to vredno borbe sa samim sobom i svojom sebičnom slabošću, kao kad se trezni Din Martin u filmu *Rio Bravo* Hauarda Hoksa.

Po savetu kuma psihijatra, konačno je razmislio šta bi on drugo bio da nije postao lekar. Nije morao dugo da razmišlja, jer prva Galetova ljubav bio je film. No, otac je smatrao da se od toga leba najesti neće, pa ga je usmerio ka porodičnoj medicinskoj struci. Iako ga medicina baš nimalo nije zanimala, nesiguran u sopstveni izbor, upisao se Gale na Medicinu, a bio je od one sorte ljudi koji kad nešto nauče, to i zavole. A sad je valjalo vratiti se korak unazad. Tako se kaže, korak unazad. A zapravo je to bila čitava ulica kojom se trebalo vratiti, možda i dve ulice. Avenije, takoreći. Do one velike raskrsnice bez oca-saobraćajca, bez semafora i saobraćajnih znakova, a na kojoj se bira profesija. Otprilike negde na kraj srednje škole, na žurke, ekskurzije, bubanje za maturu, laganje roditelja, iskrenost s prijateljima, i grozničavu upotrebu mešavine svih tih veština kad je reč o devojkama. Kako je do

juče stvarno i činio sve navedeno, samo u malo izmenjenom obliku, tj. dangubio po sedeljkama, putovao na seminare, pisao doktorsku tezu iz filozofije medicine, lagao ženu, bio iskren u odnosu s kćerkom i upotrebljavao sve veštine koje je znao kad je reč o raznim ženama s kojima je imao manje ili više realizovane seksualne odnose, sad mu je samo preostalo da vidi šta je to što on želi da bude, kad poraste.

Galetova ljubav prema filmu imala je koren u ljubavi njegove majke prema književnosti. I ako i nije mogao tek tako da počne da režira, mogao je da piše. Umesto da očajavajući pije i trčkara za suknjama. Efekat je bio slično utešan, slično opojan, slično ohrabrujući i slično je stvarao zavisničku naviku. A nije bio društveno neprihvatljiv. Tako je Gale napisao najpre zbirku priča, a zatim i dva romana. Nije postao zvezda, jer literarne zvezde XXI veka nisu oni koji znaju da pišu već oni koji znaju nešto drugo. No, nije ostao ni neprimećen, kao što to ostaju oni koji ne znaju ni da pišu ni nešto drugo. Postao je solidan pisac za kojeg su znali svi koji je trebalo da znaju. I onda je film ka kojem nije krenuo došao do njega: prvo mu se javio jedan reditelj koji je pročitao Galetove knjige, zatim drugi, pa i treći iz susedne zemlje. Niko, doduše, nije snimio film po njegovim delima, ali je Gale počeo da radi kao *script doctor*. Umro je od smeha kad ga je jedan od reditelja prvi put nazvao tim imenom. Doktor koji više ne spasava ljudske živote, ali koji, ipak, nešto leči – leči tuđe scenarije. Bio je načitan i nagledan, poprilično širokog obrazovanja i žive imaginacije, imao je žicu za priču, za neobične zaplete, za efektne poente. I život se vratio u svoj kolosek. Ili, bolje rečeno, život je pronašao novi kolosek da se kako-tako kotrlja dalje.

Donekle pokrpljenog ega, Gale je otkrio da se od pisanja, nažalost, ne može gajiti porodica, pa je nastavio da radi kao

propali medicinar, tj. da studentima drži predavanja iz sporednog predmeta i da zbog toga bude – šta da se lažemo – i dalje poprilično iskompleksiran. Da li je čaša do pola puna ili je od pola prazna, to je ono što je najvažnije, rekao je kum psihijatar. Neko bi bio presrećan da radi sa studentima i sa filmadžijama, govorila je i Gordana, a kćerka je, malo se pripitomivši, ponavljala to isto za majkom, kao papagaj. Ko ni' za sve, ni' za niš', znao je i Gale. A opet, noćima je sanjao kako operiše kičmene moždine, kako povezuje pokidane veze od krvi i mesa, kako iseca zlo i oslobađa dobro u najbukvalnijem smislu. Buđenja su ga ubijala. Nekoliko puta u rana jutra Gordana ga je zatekla kako plače u kupatilu. A kleti Mihajlo, njegova konkurencija, postao je dr mr sci, prof, drn-zvrc, trt i mrt, neurohirurg bez premca, valjuškao se u slavi i novcu, u međunarodnim priznanjima i sjaju. Mihail, znao je to Gale, na jevrejskom jeziku znači „koji je kao Bog“ ili „ko je ravan Bogu“. I njegova zavist ničim se nije mogla zaustaviti. Sv. arhanđel Mihailo slika se na freskama i ikonama kao vojvoda koji u desnoj ruci drži koplje kojim potire Lucifera, a u levoj palмовu zelenu grančicu. U poređenju s njim, Galetu se njegov imenjaka, arhanđel Gavrilo činio ništavan. Ime mu znači „krepost Božja“ – lepo, ali Galetu malo. Arhanđel Gavrilo je i donosilac božjih tajni, naročito tajne bogoovaploćenja, ali Gale ništa od te snage nije osećao. Da upravo to radi kad popravlja scenarije ili piše, nije mu padalo na pamet. Pisao je obične, svetovne priče koje su služile da zabave narod, ne da učine neko čudo neviđeno. U crkvama bi se zagledao u lik arhanđela Gavrila koji u desnoj ruci drži fenjer sa zapaljenom svećom unutra, a u levoj ogledalo od zelenog kamena jaspisa. Ogledalo je po crkvenom kanonu označavalo premudrost božju sakrivenu kao tajnu. Ali, eto, sve je to bilo tajna i za Galeta. Mihajlova slava bila je javna, a njegova, Galetova, bila je tajna. Tu pomoći nije bilo.

Kako je Gale znao toliko o religiji? I zašto se uopšte zvao Gavriilo? Pa, majka, njegova majka bila je ključ. Jer otac mu je bio lekar kao i deda, iz građanske porodice koja se nije preterano opirala opštim tokovima i duhovima raznih vremena, pa je relativno mirno prošla i kroz sve smene sistema na vlasti, stare i nove ratove, i ostale budalaštine na kojima svet počiva. Galetov otac imao je skoro četrdeset godina, bio je hirurg, još uvek neoženjen, miran, tih i veoma usamljen kad je upoznao njegovu majku. Majka nije imala ni dvadeset, bila je Hrvatica iz Dalmacije, deveto, ali ne i poslednje dete veoma siromašne porodice i bila je katolikinja. I to ne obična katolikinja nego – časna sestra! Naime, jedan je ženski red Katoličke crkve od početka pedesetih do početka devedesetih godina XX veka imao svoju provincijalnu upravu za tadašnju zemlju, Jugoslaviju, u Beogradu. Tu je bilo semenište, odnosno novicijat gde su se odgajale sestre jugoslovenske provincije, pa i Galetova majka. Mnoge sestre, pa i Galetova majka, završile su srednju medicinsku školu u Zemunu. I radile su po državnim bolnicama. Svojim radom svedočile su da je Bog ljubav, da voli sve ljude, pogotovo male, bolesne, nemoćne, usamljene. Usamljene kao što je bio Galetov otac. Galetova majka skinula je redovničku odeću, bez trunke osećanja da radi išta grešno. Kao i prethodni poziv za manastir, i njen preokret ka svetovnom životu bio je njen poziv i ona ga je radosno prihvatila. Gavriilo je došao kao nosilac skrivene tajne premudrosti božje, pa nikakvo drugo ime nije ni mogao da dobije. Gabrijel ili Gavriilo, to je, Gabi, svidno, o istoj je osobi rič, a tako je mislila i sestra Agneza, Bog ju blagoslovio.

Na radiju je svirala pesma grupe koju Gale nije voleo. Nikad je nije voleo, a ne tek sad kad se frontmen pokazao kao takav

i onakav u finansijskom, umetničkom i političkom smislu, a kako se to nekim drugim ljudima njegove generacije naprasno razjasnilo. Glas je pevao: *Ti nisi ti više, i što mi je najbolnije, nikom na svijetu kao meni nije, liju mi teške novembarske kiše...* Da, može biti da Gordana više nije bila ona Gordana kojom se Gale oženio, ali njemu je – možda paradoksalno, a možda i ne, ako znamo kako izgleda sazrevanje i starenje kod muškaraca – mnogo teže padalo što njegov saab baš bukvalno nije više bio onaj isti saab koji je vozio godinama. Naime, prethodne jeseni Gale je imao saobraćajni udes. Udario je u njih, u Galeta i njegovog saaba, ni krive ni dužne, pijani pevač koji se vraćao sa skupa vladajuće političke partije na kojem je pevao. Srećom, niko nije bio ozbiljno povređen. Što se svega ostalog tiče, dakako da je pevača vladajuća politička partija zaštitila. Galeta je, pak, zaštitilo njegovo uredno plaćeno osiguranje. Šteta je bila totalna, ali novac koji je dobio od osiguranja nije bio dovoljan za novi automobil. I tu se Mileta iz kotlarnice pokazao kao koristan. A baš je Galeta na njega i uputio onaj odvratni Mihajlo. Taj je znao gde đavo spava, nikad ga ni zbog čega nije bilo sramota i nikad mu nije bilo dosta svega što može da se ima. Pronašao mu je, pa onda Mileta preko svojih veza, u inostranstvu, za neverovatno male pare isti automobil kakav je Galetu pevač uništio, a našao mu je i auto-mehaničara koji će mu sve srediti, da novi auto vozi kao da je stari i da ga tako i registruje. Da ga legalno uveze, što je Gale prvo poželeo, nije bilo moguće jer je automobil bio prestar za domaćeg zakonodavca. I, rečeno – učinjeno. Što broj motora i broj šasije nisu bili isti, pa ko to još gleda, moj profesore! I tako je auto-mehaničar sve funkcionalne delove sa starog auta poskidao, neke ugradio u dvojnika, a ostalim delovima zakrčili su Galetovu garažu, da posluže kao rezerva za budućnost.

Kažu da me varaš, kažu da me ostavljaš, kažu mi da si zavoljela drugog i da ti ništa moje drago nije, a ti ne pitaš kako mi je... – pevao je glas s radija. Što se Gordane tiče, niko mu nešto tako nije rekao, a ni on ne bi rekao da je Gordana baš crkla-pukla za nekom vatrenom aferom. Imala je druga posla u životu, bila je učiteljica za koju su roditelji godinama unapred jurili veze da im dete bude baš kod nje kad krene u školu, bavila se posvećeno svojim đacima, a bavila se srčano i možda i prezaštitnički i njihovom kćerkom. Gordanina zdrava seljačka lepota i dalje je trajala, a njena zdrava seljačka pamet držala se patrijarhalnih običaja da kad kćerka stasa, majka počne da se priprema za ulogu babe. Pa, što je onda njemu, Galetu, bilo toliko teško? Zašto mu je i ova novembarska kiša bila tako teška? *Zato što godine prolaze, laste mi ne dolaze, ne mirišu mi zumbuli...* Da, godine su bez sumnje prolazile i to nije bilo nešto veselo. Laste nisu dolazile jer su im srušili gnezdo na terasi još dok im je, Galetu i Gordani, a ne lastama, brak funkcionisao – laste su divne, ali na maloj terasi nije bilo moguće pustiti ih da se nastane i da prljaju. Ili laste ili oni. A sad, eto, ni laste, ni oni. Jebiga. Ko je to mogao da zna. Za zumbulima nije baš patio, uvek ih je smatrao za seljačko cveće, a i od njihovog mirisa, kao dete, dobijao je glavobolju.

Kažu da me vaaaaaaraš, kažu da me ostavljaš... – Gale je pružio ruku i isključio radio. Deri se ti to nekom drugom, znaš! A da nije ugasio radio, da je samo promenio stanicu, možda bi mu se razjasnilo to o varanju i ostavljanju. Jer, jedan drugi, stariji pevač, šansonijer koji je te godine umro, pevao je na drugoj stanici svoje stihove:

*Mocart – Requiem Agnus Dei...
Meni je ipak najdraži početak.
Raspolažem s još milion nježnih*

*i bezobraznih podataka naše mladosti
koja nas pred vlastitim očima vara
i krađe, i napušta...*

Božja je milost kao radio-talasi, govorila je majka malom Galetu. Oni su, Gabi, svuda, tu oko nas, ti talasi. Padaju po sobi, po ulici, po tebi i meni, po hrani koju jedemo, ali mi, ako nemamo uključen radio-aparat s antenom, mi o tome ništa ne znamo. Kad se udala za Galetovog oca, Galetova majka imala je godina kao njegova kćerka sada. A kad je Galetu tumačila božju milost, bila je od njegove kćerke starija nekoliko godina. Bila je takoreći devojka, kao ona Bogorodica u Mikelandelovoj vatikanskoj Pijeti koja izgleda mlađa od Hrista. Majka-devojka i sin u ozbiljnim godinama, isključeni radio-prijemnik, božja milost i radio-talasi, i strah od starenja i smrti, pa još i osećanje prevarenosti i napuštenosti, sve se to vozilo ulicama prestonice, kroz kišu, ka kući auto-mehaničara.

A on, gde je bio on, taj auto-mehaničar? E, taj se nalazio na 75 km od svoje kuće, u zatvoru. Bio je mišićav, inteligentan, vredan i radan, ali i sklon delinkvenciji. Konačno, posle godina razvlačenja po sudovima, povlačenja veza, podmićivanja, izbegavanja sudskih poziva, presuda je, ipak, u maju pala, proradile su mu uslovne kazne iz prethodnih presuda, kazne su spojene, oduzeto je ono što se oduzeti moglo zbog olakšavajućih okolnosti, kao na primer da je osuđenik jedini hranilac porodice, i Uprava za izvršenje kaznenih sankcija uputila ga je na izdržavanje kazne. Na skoro tri godine, ali sa izgledom da će ga zbog dobrog vladanja i zbog lakoće prestupa, koji su svi bili krađe, pljačke i ucene, pustiti ranije. A možda i pomilovanjem predsednika republike. A možda i zato što su zatvori bili puni i prepuni jer je zemlja bila u

permanentnom masovnom osiromašenju i silnom posrnuću, a kako se nekad deci na časovima fizike rimovano davalo na znanje: sila masi daje ubrzanje.

Baš zato što je bio takav kakav je bio, auto-mehaničar je i bio pogodan da uradi sa Galetovim saabom sve što je uradio. Da odšlepa ostatke Galetovog auta sa mesta nesreće, da pomogne da drugi saab uđe u zemlju i zatim nestane, a da Gale vozi taj nestali koji niko i ne traži kao da je to onaj njegov havarisani auto. Pa i da iseče brojeve s bloka motora starog auta i da ih ugradi u novi stari auto. I još trista takvih čuda o kojima pošten svet ni ne sanja, kao što ni Gale nije sanjao sve dok sve to nije postalo deo njegove jave.

Za imanje i upravljanje automobilom potrebna je dozvola, kao i za posedovanje oružja. O tome je Gale davno razmišljao. Logično, razumeo je Gale tada, jer se i automobilom, kao i oružjem, može povrediti ili ubiti čovek. Nije čudo da su, onda, ljudi koji se bave automobilima, kao i ljudi koji se bave oružjem, uvek pomalo na ivici zakona. Ako ne i malo preko te ivice. Uvek su nekako obliveni adrenalinom i, što bi se reklo ako se neko bavio nervnim sistemom, u vlasti parasimpatikusa. Ima tu neke muškosti u rudimentarnom obliku, kao u kriminalističkim filmovima. Pri filmskim pljačkama, kidnapovanjima i atentatima vozač je jedan od najvažnijih likova, npr. u *Šoferu Voltera Hila*, kao što je to i dobar strelac inače. Kod značajnih ličnosti, vozač je uvek i obezbeđenje. Čak i bedni taksisti oduvek rade doušničke poslove. O svemu tome je Gale već razmišljao, jer šta je drugo mogao da učini za svoju odbranu – uvek se osećao inferiorno u odnosu na sve te ljude po radionicama i garažama i stalno je morao da se podseća da je on lekar, profesor, intelektualac, u novije vreme pisac, tj. čovek koji zna i promišlja stvari, a ne onaj koji dela. I nikad do kraja nije uspeo da se odbrani od toga da je manje

muško nego ljudi crnih, kratkih noktiju i snažnih mišića, koji su mu se snishodljivo smeškali kad bi izneo svoj problem i pretpostavku šta se pokvarilo. Čak i kad je bio u pravu.

Taman se Gale bio pomalo privikao na to da deleći sudbinu svog naroda, kao svi oni koji nisu napustili zemlju, mora i sam da se dovija i da je besmisleno da isterujući mak na konac svoje etike ne koristi ono što svaki Mileta zna i ume, kad li ga je strefio sledeći šok. Mileta je jedan dan došao kod njega u kabinet i rekao mu da je auto-mehaničar konačno u zatvoru. Gale se nije mnogo iznenadio, znao je da će se to kad-tad dogoditi, auto-mehaničar je o svemu otvoreno pričao sa svojim mušterijama tražeći pomoć dok je sudski proces trajao.

– Šta ćemo sad kad nam se nešto pokvari, crni Mileta?
– pitao je.

– Ma, ništa se ne brinite, profesore, rešićemo to, nastavlja njegova radionica da radi, nekako ćemo se snaći. Nego, nisam zbog toga došao. Došao sam da vas pitam hoćete li da uđete u jedan mali krug koji smo organizovali.

– Krug?

– Pa, da, društvanče. Nas nekoliko najbližih majstoru. Dvadesetak-tridesetak njegovih stalnih mušterija koji nismo baš sirotinja...

– Šta, da pišemo peticiju? – brzo je razmišljao Gale.

– Ma, ne, nema od toga vajde, nego da se organizujemo i da svi jednom mesečno damo kintu za ženu i decu. Za to vreme dok je on u zatvoru. A on će naći načina da se revanšira kad izađe, to nemoj da brinete. On je ozbiljan tip. Da damo koliko ko može, a da nam to ne pravi probleme. Evo, za vas smo mislili da možete da dajete mesečno deset evra. Šta je deset evra, ništa. Ali, neko deset, neko dvadeset, pa tako trideset ljudi i – majstorovoj ženi i deci malo lakše.

E, sad se Gale iznenadio. Zapravo, bio je šokiran. Njegov život upravo je dospao do organizacije života u gangsterskim filmovima. *Porodica* pomaže ženama onih koji su *pali* i udovicama. *Porodica* brine.

– Nema problema, Mileta. Hoćeš sad odmah da ti dam deset evra? – pribrao se Gale i mašio se za džep da u maloju pregradi novčanika nađe crni fond, u kojem je obično imao barem po pet ili deset evra za nedajbože. Lokalne pare je normalno trošio, a čak i sitne evre pažljivo je čuvao kao da su mnogo vredniji, ostalo mu je to iz doba sankcija pod kojima se zemlja bila našla kad je Gale bio u najboljim godinama. Kum psihijatar znao je mnogo o traumama detinjstva, ali Gale je znao više – znao je i o traumama *Najboljih godina naših života* Vilijema Vajlera.

– E, dobar ste čovek, profesore, znao sam – šljepio ga je Mileta po leđima, uzeo dve novčanice od po pet evra u papiru i stavio ih u džep.

– Pa kad si mi dao ponudu koja se ne odbija – pokušao je da bude vickast Gale parafrazirajući rečenicu iz Kopolinog *Kuma*.

– A? – nije Mileta znao o čemu se govori.

– Ma, ništa. To je iz *Kuma*. Jesi li gledao taj film? Zapravo su tri filma...

– A, to. Jesam, nekad davno. Al Paćino, Marlon Brando...

– I Dajan Kiton – tiho je dodao Gale.

– Aha, nije loše. Al' meni bolji bili *Dobri momci*, s Robertom de Nirom, ako niste gledali mogu da vam donesem...

– Gledao sam, kako da nisam, Skorceze.

– Ne znam koga on glumi, al eto to je baš dobar film po meni.

Kiša je lila i postajala lepljiva, ličeći pomalo na susnežicu. Već u naselju, u koje se zaputio, vozio je pažljivo da ne

isprska retke pešake na trotoaru. Na pamet mu je pala ona devojka koja pre trideset godina nije htela da se ljubi s njim pod impresionističkom, seljačkom ružom-puzavicom jer je čekala dečka iz vojske pa da se uda. I da devojka naiđe sada ulicom, pod uslovom da se nije odselila iz tog kraja, Gale je ne bi prepoznao: tad je imala dvadeset, a sad mora da je baka s unucima. Zastao je da propusti staricu koja je glavinjala van pešačkog prelaza s jedne strane ulice na drugi, i baš u tom rizičnom trenutku vetar joj je okrenuo jeftini kišobran naopako. Užasnuto ju je gledao. Ne, to nije mogla biti ona njegova vršnjakinja, mogla je biti vršnjakinja njegove majke. Ali šta je tih dvadesetak godina, ništa. Dok lupiš dlanom o dlan, proći će. Stresao se, mada je u automobilu već bilo sasvim prijatno, grejanje je radilo, a solidnu je kilometražu prešao na svom putu. Ruža-puzavica prošla je Galetu kroz glavu kao način da odagna crne misli. Na latinskom se ruža kaže *rosa*. A *sub rosa* bukvalno znači „ispod ruža“ i služi da označi poverljivost. Afrodita, ona lepa Afrodita dala je ružu svom sinu Erosu, bogu ljubavi. Šta je ono, beše, Eros uradio s njom...? Dao ju je nekom bogu, valjda bogu tišine, za svakog đavola su ti stari Grci imali boga, da bi se blešenja bogova sačuvala kao tajna.

Skrenuo je u ulicu na čijem kraju je bila velika nezavršena kuća, malo ružna, a malo i lepa, ili barem zanimljiva u toj ružnoći, u svakom slučaju velika. Auto-mehaničarska radionica bila je u prizemlju. Kuda se ulazilo u kuću, Gale nije znao, jer nikad nije ušao dalje od radnog prostora. Parkirao se pred radionicom i pozvonio na tri zvona, pa gde upali. Čuo je prvo lavež psa, a zatim i korake. Vrata radionice otvorila je lepa, mlada žena i ljubazno se osmehnula. Pružila mu je ruku:

– Dobro veče, ja sam... – počeo je Gale.

– Znam, znam. Ja sam Katarina. Uđite.

Gale nije imao nameru da ulazi, ali neke stvari čovek uradi bez namere i objašnjenja. Ušao je. Provela ga je kroz čitavu mračnu radionicu do osvetljenih stepenica za sprat. Koker španijel je trčkarao njuškajući ga radoznalo.

– Kej?

– Ker se zove Rajko i neverovatno je razmažen – nije Katarina dobro čula Galeta.

– Rekao sam „kej“. Mislim, vi se zovete Katarina s početnim k, „kej“ na engleskom – objašnjavao je nezgrapno. Kroz onu njegovu landarajuću pamet, a bogami i kroz onu stabilnu, provuklo se sećanje na Kej, lik koji je u Kopolinom *Kumu* tumačila Dajan Kiton. Mnogima je bila izrazito anti-patična ta Kej, a Gale ju je voleo više od svih ženskih likova na filmu. Žena gangstera, žena mafijaša, a moralna i normalna. Možda malo slaba, ali moralni i normalni jesu slabi.

– Pa, da, može „kej“, a može i „ka“. Kao Jozef Ka – nasmejala se Kej.

– Volite Kafku? – začudio se Gale.

– Pa, baš i ne. U stvari, ne znam. Poslednji put sam ga čitala u srednjoj školi, a tad mi se nije mnogo dopao. Zanimale su me samo ljubavne priče, a kod Kafke toga baš i nema.

– A šta vas sad zanima? – oni koji su jednom bili promiskuitetni, očas se vrata u flertujući mod.

– Sad me zanima šta ćete da popijete – nije ni Kej bila za bacanje.

– Pa, šta znam, možda kafu, možda i čaj, hladno je – pokušao je Gale da se vrati tamo gde je trebalo da bude. Izvadio je iz džepa koverat.

– Irsku kafu, možda? – pitala je Kej i nonšalantnim pokretom uzela mu koverat iz ruke i spustila ga u činiju s voćem.

– Pa... – oklevao je za trenutak Gale. – Možda onda da se ne mučite s kafom. Može viski. Sa tri kocke leda – seo je na veliku sofu i zagledao se u zidove koji nisu bili omalterisani, a opet je u velikoj prostoriji bilo toplo i prijatno.

Dok se Kej petljala po kuhinjskom delu te prostorije, Gale je nije baš pažljivo posmatrao. Da jeste, video bi da mora da traži stvari kao neko ko nije kod svoje kuće. Umesto toga, obazreo se oko sebe. Na plafonu su bile naslikane ruže. Ni manje ni više nego ruže-puzavice! – Da li vam se dopadaju ruže? – došla je Kej s dve čaše, zveckajući.

– Da, zanimljive su – uzeo je čašu i prsti su im se dodirnuli.

– Samo zanimljive? – razočarala se Kej.

– Pa i lepe su, ali je zanimljivije što su zanimljive – Gale joj se zagledao u oči.

– Ja sam ih naslikala – sela je Kej na sofu, podvila noge i kritički začkiljila prema svom delu.

– Znae da su na plafonima starorimskih soba za gozbe ruže bile slikane kao podsetnik da ono što se izgovori pod uticajem vina treba da ostane pod ružama, tj. tajna. Kaže se...

– ... *sub vino, sub rosa* – završila je njegovu rečenicu Kej, a oči su joj se zacaklile, kao što bi i svakoj ženi koja u današnje vreme zna takve stvari kakve je ona znala da joj jedne kišne večeri na vrata dođe zgodan, zreo muškarac koji to isto zna.

I Gale se razgalio. Kej se nije samo zvala Kej, ona je to i bila. Produhovljene lepote, slikarka, obrazovana, žena kriminalca.

– Sub viski, sub rosa! – nazdravio joj je s nešto strepnje da će odnekud izaći deca i sve upropastiti.

No, deca su bila kod bake, ispostavilo se posle dolivanja drugog pića. Sa muzičkog uređaja dopirali su zvuci bosa nove, a devojkica sa Ipaneme već je išla onako kao malko